

ΤΑΚΗΣ ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ

***Β΄ Κύκλος:
Η 2η Σοσιαλιστική Διεθνής***

ΤΟΠΟΣ

Διόρθωση: Χρυσούλα Γραμμένου
Σελιδοποίηση: Μοτίβο Α.Ε.

© 2019 Εκδόσεις Τόπος & Τάκης Μαστρογιαννόπουλος
[Οι εκδόσεις Τόπος είναι εμπορικό σήμα της ΜΟΤΙΒΟ ΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.]

ISBN 978-960-499-303-1

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΠΟΣ:
Πλαπούτα 2 και Καλλιδρομίου, 11473, Αθήνα
Τηλ.: 210 8222835-856
Fax: 210 8222684

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975) απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

www.toposbooks.gr

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	9
1. Διαδικασίες ίδρυσης.....	13
2. Ο επαναστατικός χαρακτήρας της Αριστεράς στη ρώσικη σοσιαλδημοκρατία.....	40
3. Γερμανική σοσιαλδημοκρατία: Η ανάπτυξη ενός γίγαντα.....	103
4. Οι Ιταλοί σοσιαλιστές δημιουργούν το δικό τους κόμμα.....	150
5. Γαλλία: Η πολυδιάσπαση του κινήματος.....	182
6. Το ισπανικό κίνημα: Ανάμεσα στον μαρξισμό και τον αναρχισμό.....	224
7. Οι Βρετανοί εργάτες διαχωρίζονται από τον αστικό φιλελευθερισμό.....	246
8. Ιρλανδία: Από τον εθνικισμό στον εργατισμό.....	281
9. Ο αυτρομαρξισμός της σοσιαλδημοκρατίας στη μοναρχία του Δούναβη.....	294
10. Το κίνημα στην Ουγγαρία.....	318
11. Το πολωνικό εργατικό κίνημα ανάμεσα στον μαρξισμό και τον εθνικισμό.....	338
12. Ελβετία: Κέντρο διεθνών δραστηριοτήτων.....	365
13. Βέλγοι στον αγώνα για τα εκλογικά δικαιώματα.....	377
14. Ολλανδία: Από τον ελευθεριακό σοσιαλισμό στην επικράτηση της δεξιάς πτέρυγας.....	402
15. Η γέννηση της σουηδικής σοσιαλδημοκρατίας.....	418
16. Ο «ρεαλισμός» της σοσιαλδημοκρατικής ηγεσίας στη Δανία.....	433

17. Η ισχυρή παρουσία των Νορβηγών Εργατικών.....	448
18. Τα πρωικά χρόνια του ελληνικού εργατικού κινήματος.....	456
19. Η αργή ανάπτυξη του σοσιαλιστικού κινήματος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.....	485
20. Οι δύο δρόμοι του Βουλγαρικού Σοσιαλιστικού Κινήματος.....	505
21. Ο μαχπητικός χαρακτήρας του σερβικού σοσιαλισμού.....	522
22. Ο δύσβατος δρόμος του ρουμανικού σοσιαλισμού.....	535
23. Η μαχπητική περίοδος του αμερικανικού εργατικού κινήματος.....	546
24. Το μεξικανικό κίνημα κάτω από την επιρροή του αναρχισμού.....	588
25. Κούβα: Η εμφάνιση του κινήματος σε συνθήκες εθνικής καταπίεσης.....	612
26. Αργεντινή: Αναρχοσυνδικαλισμός και σοσιαλισμός.....	628
27. Χιλή: οι σοσιαλιστικές δυνάμεις στον δρόμο του μαρξισμού.....	641
28. Τα πρώτα βήματα του σοσιαλισμού στην Ιαπωνία.....	656
29. Ο κυβερνητισμός των Αυστραλών εργατών.....	669
30. Το «λευκό κίνημα» στη Νότια Αφρική.....	691
31. Τα συνέδρια της Διεθνούς.....	702

Εισαγωγή

Ο πρώτος τόμος της παρούσης εργασίας επιχειρήσει να παρουσιάσει τα πρώτα δύσκολα βήματα καθώς και την ιστορική διαδρομή του πρώιμου εργατικού κινήματος, την περίοδο που ξεκίνησε μετά το τέλος της μεγάλης γαλλικής επανάστασης και έληξε με την Παρισινή Κομμούνα. Την περίοδο αυτή σφράγισαν με την παρουσία τους τα πρώτα, αν και ιδιαίτερα αδύναμα, συνδικαλιστικά και πολιτικά σχήματα, μορφωτικές εταιρείες, ενώσεις αλληλοβοήθειας, ουτοπικές ομάδες και εργατικές ενώσεις, ανάμεσά τους μικροί μυστικοί κύκλοι και παράνομοι επαναστατικοί όμιλοι, καθώς και οι αυθόρμητες και εν πολλοίς ανορθόδοξες και ατελέσφορες αντιδράσεις της εργατικής τάξης στις απάνθρωπες μορφές εκμετάλλευσης και τις οδυνηρές συνέπειες που επέφερε στα κατώτερα στρώματα της κοινωνίας η πρώτη βιομηχανική επανάσταση.

Η μεγαλειώδης ευρωπαϊκή επανάσταση των χρόνων 1848-49 όχι μόνο συγκλόνησε την ήπειρο αλλά και πλούτισε τη συνείδηση της επαναστατικής πρωτοπορίας, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την πρώτη απόπειρα συγκρότησης μιας εργατικής διεθνούς οργάνωσης με την ίδρυση, στα 1864, της Διεθνούς Ένωσης των Εργατών, της 1ης Διεθνούς. Στη σύντομη ιστορική της διαδρομή η 1η Διεθνής –διαλύθηκε μετά την ήττα της Παρισινής Κομμούνας στα 1871 και την επικράτηση των παραδοσιακών συντηρητικών δυνάμεων σε ολόκληρη την Ευρώπη– υπήρξε, με τη συμβολή του Μαρξ, του Ένγκελς και των συντρόφων τους σε αρκετές χώρες, κυρίως της Ευρώπης, η πρώτη διεθνής οργάνωση η οποία συνέβαλε στις θεωρητικές επεξεργασίες για την αναγκαιότητα μιας νέας κοινωνίας καθώς και στην κοινή δράση του εργατικού κινήματος σε διεθνές επίπεδο. Το πρώτο βήμα, μικρό σε διάστημα χρόνου, τεράστιο στην ιστορική του προοπτική, είχε γίνει.

Ο δεύτερος τόμος –ο οποίος φέρει τον υπότιτλο «Η 2η Σοσιαλιστική Διεθνής»– επικεντρώνεται στη δεύτερη φάση· στην ανάλυση της περιόδου η οποία ακολούθησε την αιματηρή καταστολή της Παρισινής Κομμούνας και ολοκληρώθηκε με το ολοκαύτωμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Η ιστορική αφήγηση αφορά στη φάση της ιστορίας των συνδικαλιστικών και σοσιαλιστικών οργανώσεων οι οποίες, παρά την ανισομέρεια στους ρυθμούς, έβγαλαν σε κίνηση εκατομμύρια ανθρώπους και άλλαξαν την τροχιά της κοινωνίας σε

ολόκληρο τον πλανήτη. Η συγκρότηση των μαζικών συνδικάτων και των ισχυρών πολιτικών σοσιαλδημοκρατικών και εργατικών κομμάτων, ως οργανώσεις του κόσμου της εργασίας και των φτωχών λαϊκών στρωμάτων, καθώς και τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα που σφράγισαν αυτή την περίοδο είχαν τις ρίζες τους, όχι σε επεισοδιακούς οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς σπασμούς, αλλά στις τρομακτικές και κεφαλαιώδεις μεταβολές που είχαν συσσωρευτεί στις βάσεις της ίδιας της μεταβαλλόμενης κοινωνίας σε μια φάση ανοδικής πορείας του καπιταλισμού σε βάρος της θνήσκουσας φεουδαρχίας.

Το εύρος της εργασίας οφείλεται στο γεγονός ότι παρουσιάζονται οι διαδικασίες συγκρότησης και ανάπτυξης του κινήματος, με τις ιδιομορφίες που προκύπτουν από τα εθνικά χαρακτηριστικά κάθε χώρας, όχι μόνο στην Ευρώπη, η οποία υπήρξε, χωρίς αμφιβολία, το λίκνο της νέας 2ης Σοσιαλιστικής Διεθνούς, αλλά και στις κύριες χώρες του νέου κόσμου, τόσο στη βόρεια, κεντρική και Λατινική Αμερική όσο και στην Ασία, την Αυστραλία και την Αφρική.

Γίνεται αναφορά στη, με μαζικούς όρους, συγκρότηση και κυρίως στην εκπληκτική και με πρωτοφανείς ρυθμούς άνοδο τόσο των εργατικών συνδικάτων όσο και των σοσιαλδημοκρατικών και εργατικών κομμάτων σε μια περίοδο γοργής ανάπτυξης του καπιταλισμού, σε αντιδιαστολή με τους μικρούς ομίλους και τις απομονωμένες ομάδες του παρελθόντος, καθώς και στην άμεση επέμβαση της εργατικής τάξης στο πεδίο της ταξικής πάλης – στα πεπρωμένα της ιστορίας.

Επικεντρώνεται τόσο στις θεωρητικές επεξεργασίες όσο και στα προγράμματα τα οποία, απαλλαγμένα από τις διαφόρων τύπου προκαταλήψεις των αιρέσεων της προηγούμενης ιστορικής φάσης, βασίστηκαν σε μεγάλο βαθμό στη μαρξιστική ανάλυση.

Η συλλογική δράση, η συμμετοχή στους καθημερινούς αγώνες αλλά και στην κεντρική πολιτική σκηνή, από την οργάνωση σκληρών και πολλές φορές αιματηρών απεργιακών κινητοποιήσεων και την πάλη για το οκτώωρο, μέχρι τον αγώνα για την καθολική ψηφοφορία και τη συμμετοχή στις εκλογικές διαδικασίες, έβγαλαν από το περιθώριο της κοινωνίας δεκάδες εκατομμύρια ανθρώπους –άντρες και γυναίκες– μεταμόρφωσαν τον χαρακτήρα των εθνικών κρατών και άνοιξαν νέες σελίδες στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Η ιστορική αφήγηση αναφέρεται και στους ηγέτες των συνδικάτων και των σοσιαλιστικών κομμάτων, στη μεγάλη τους πλειοψηφία γνήσια παιδιά της εργατικής τάξης, αλλά και στους μεγάλους θεωρητικούς και διανοούμενους οι οποίοι αφιέρωσαν τις γνώσεις και τη ζωή τους στη νέα ανερχόμενη τάξη. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ περιέγραψε με λόγια γλαφυρά την περίοδο αυτή:

«Ο τάφος της Παρισινής Κομμούνας είχε δώσει τέλος στην πρώτη φάση του ευρωπαϊκού εργατικού κινήματος καθώς επίσης και της Πρώτης Διεθνούς. Από τότε άρχισε η νέα φάση. Στη θέση των αυθόρμητων επαναστάσεων, των εξεγέρσεων και των οδοφραγμάτων, μετά από τις οποίες το προλεταριάτο κάθε φορά έπεφτε στην παθητικότητα, άρχισε η συστη-

ματική καθημερινή πάλη, η αξιοποίηση του αστικού κοινοβουλευτισμού, οι μαζικές οργανώσεις, το πάντρεμα της οικονομικής με την πολιτική πάλη και των σοσιαλιστικών ιδεωδών με την επίμονη υπεράσπιση άμεσων καθημερινών συμφερόντων. Για πρώτη φορά ο πολιτικός αστέρας της αυστηρά επιστημονικής διδασκαλίας φώτιζε τον δρόμο του προλεταριάτου για τη χειραφέτησή του. Στη θέση των σεχτών, των σχολών, των ουτοπιών, των μεμονωμένων εμπειριών στις διάφορες χώρες υψώθηκε η ομοιόμορφη, διεθνής θεωρητική βάση που συνέδεε τις χώρες μαζί όπως τα νήματα ενός σχοινού. Η μαρξιστική γνώση εφοδίασε την παγκόσμια εργατική τάξη με μια πυξίδα με την οποία αποκτούσε νόημα το μπέρδεμα των καθημερινών γεγονότων και με την οποία πάντοτε μπορούσε να χαράξει τη σωστή πορεία προς τον σταθερό και τελικό στόχο».¹

Η πορεία αυτή δεν ήταν, ωστόσο, ομαλή ούτε και ανέφελη. Αν η επανάσταση και ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός της κοινωνίας σε κάθε χώρα αλλά εν τέλει και στον κόσμο ολόκληρο αποτελούσαν τον ιστορικό στόχο του σοσιαλιστικού κινήματος στην αυγή της ιστορίας του, εντούτοις, σχεδόν από την αρχή εμφανίστηκαν στο εσωτερικό των συνδικάτων, των σοσιαλιστικών κομμάτων και της 2ης Σοσιαλιστικής Διεθνούς δεξιές τάσεις οι οποίες υιοθετώντας ένα μεταρρυθμιστικό πλαίσιο εγκατέλειψαν τον στόχο της επανάστασης και της υπέρβασης του καπιταλισμού προτείνοντας μια «ρεαλιστική» και «εφικτή» πολιτική η οποία οδηγούσε σε πλήρη προσαρμογή στο αστικό κράτος. Η πολιτική αυτή εκφράστηκε, κυρίως, με την πρόταση για τη συμμετοχή των σοσιαλιστικών κομμάτων σε αστικές κυβερνήσεις με στόχο πολιτικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Η πολιτική αυτή, αν και βρήκε, λόγω του «ρεαλισμού» και των ορατών στόχων της, ακροατήρια στα πλαίσια τόσο των κομμάτων όσο και της ίδιας της εργατικής τάξης, εντούτοις, τα σοσιαλιστικά κόμματα, στη μεγάλη τους πλειοψηφία δεν ενέδωσαν στον πειρασμό του αστικού κυβερνητισμού. Ο Π. Ιγκλέσιας του ισπανικού PSOE, δεν δίστασε, στα πρώτα βήματα του ισπανικού κόμματος, να χαρακτηρίσει την πολιτική αντίθεση στη συμμετοχή των σοσιαλιστών σε αστικές κυβερνήσεις ως «ευλογημένη αδιαλλαξία»!

Οι διαμάχες και οι εντάσεις, οι οποίες εκδηλώθηκαν τόσο στο επίπεδο της θεωρίας όσο και στην ίδια την πρακτική ζωή των συνδικάτων, των κομμάτων και της ίδιας της Σοσιαλιστικής Διεθνούς την επίδικη περίοδο ολοκληρώθηκαν τραγικά με το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τον Αύγουστο του 1914, γεγονός που οδήγησε σε μια χωρίς προηγούμενο κρίση στο εσωτερικό του οργανωμένου σοσιαλισμού και σε διασπάσεις όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Οι διαμάχες αυτές ήταν μοιραίο να αποτελέσουν αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Ο πρώτος μεγάλος πόλεμος αποκάλυψε το εύρος των στρατηγικών, προγραμματικών και τακτικών διαφορών και οδήγησε σε μια κάθετη διάσπαση στις γραμμές του οργανωμένου συνδικαλισμού και σοσιαλισμού. Η αριστερά της 2ης Διεθνούς

1. Ρόζα Λούξεμπουργκ: *Μπροσούρα του Γιούνιους*, εκδόσεις Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, σελ. 34.

αν και αδύναμη αρχικά, διαχωρίστηκε πολιτικά και οργανωτικά από την παλιά Διεθνή, συσπείρωσε τις δυνάμεις της και μέσα από σύνθετες και πολύπλοκες διαδικασίες συγκρότησε τα κομμουνιστικά κόμματα και μια νέα διεθνή οργάνωση, την 3η Κομμουνιστική Διεθνή.

Οι δυνάμεις της δεξιάς αλλά και τμήματα του παραδοσιακού κέντρου της 2ης Διεθνούς, δεν αποδέχθηκαν την κριτική της κομμουνιστικής αριστεράς και ανασυγκρότησαν εν μέρει την παλιά Σοσιαλιστική Διεθνή. Η Σοσιαλιστική Διεθνής στη νέα της μορφή, υιοθέτησε πλήρως τις παραδοσιακές μεταρρυθμιστικές θέσεις, αποδεσμεύθηκε, σε βάθος χρόνου, από τις παραδοσιακές μαρξιστικές αντιλήψεις και αποτέλεσε έναν από τους πυλώνες του αστικού συστήματος εξουσίας. Η σύγκληση των κομμάτων της με τα αστικά κόμματα, στη βάση του κυρίαρχου νεοφιλελεύθερου μοντέλου αποτελεί στη σύγχρονη περίοδο μια άνευ προηγουμένου χρεοκοπία της παραδοσιακής, ιδιαίτερα της μεταπολεμικής, σοσιαλδημοκρατίας. Τα σοσιαλδημοκρατικά και εργατικά κόμματα υποστηρίζουν πλέον με φανατισμό το κεφάλαιο, την αγορά και τον ανελέητο ανταγωνισμό ενώ κατεδαφίζουν το «κράτος-πρόνοιας» και τις κοινωνικές κατακτήσεις του παρελθόντος. Η μετάλλαξη των σοσιαλιστικών και εργατικών κομμάτων και της παραδοσιακής σοσιαλδημοκρατίας στα τέλη του 20ού και τις αρχές του 21ου αιώνα έχει πάρει πρωτοφανείς και ιστορικές, πιθανά μη αναστρέψιμες, διαστάσεις.

Σε κάθε περίπτωση η σοσιαλδημοκρατία του παρόντος, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές πεδίο, αποτελεί την ολοκληρωτική άρνηση της 2ης Σοσιαλιστικής Διεθνούς της ηρωικής περιόδου η οποία εμφανίστηκε τον μακρινό Ιούλιο του 1889 και έληξε άδοξα τον Αύγουστο του 1914.

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά...